

Szerbia várható nemzetközi helyzete a XXI. században

„Sok nagy terv látszik előbb esztelennek, de a jövő a soron majd kacag...”
 „Már hányszor ismétlődött, s ismétlődik is örökre meg... A hatalmat senki át nem adja másnak, ha azt erővel szerezte és erővel tartja is. Ki saját szívében nem úr, az boldogan kormányozná kevély önkénnyel a szomszéd szándékait”...
 „Nagy ügyben nem erőszakoskodik!”...

(Goethe: Faust)

A XIX. század közepétől terjeszkedő Szerbia agresszív külpolitikai törekvései és céljai (amelyeket a XX. század második felében a titói korszak több-kevesebb sikerrel leplezett, de sohasem sikerült letörnie - a jugoszlávizmus felkínálásával sem) 2000-re odavezettek, hogy a szerbek több államban élnek most, mint bármikor a történelmük folyamán (Szerbia, Koszovó, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Montenegró). A szerb nemzeti korpusz szétesése azonban még korántsem végződött be. Egy nagyon hosszú és következményeiben nagyjából ismeretlen folyamatnak átláthatatlan zűrzavaros szakaszában van ez a dezintegrációs, lebomlási folyamat. A kezdetben tündöklő, sikerekkel kísérkedő, de mint mára világossá vált, nemzeti tragédiába vezető folyamatnak az okát a szerb külpolitika imperialista jellegében (Dimitrije Tucović) kell keresni. A szerb nemzetállam kiagyalói az értelmiség soraiban mindenkit „szerbbé” nyilvánítottak Dušan cárnak a valamikor szalmaláng életű birodalma területén, sőt azon túl is. Az elemi hiba abban volt, hogy ami a nyugat-európai országokban a maga gazdaságilag indokolt idejében létrejött, azt utólag, megkésve lehetetlenség volt lemásolva újra létrehozni. Ami nem alakult ki a maga idejében, az később csak torz, korcs állami szüleményként, tákolmányként jöhetett létre. Kikerülhetetlen lesz éppen ezért, hogy előbb vagy utóbb a jövőben a maga „piemonti” magjára zsugorodjon össze. (Nemcsak Jugoszlávia, hanem Szerbia is, úgy, ahogy létrejött és létezett, torzszülemény volt a maga fékezhetetlen ambíciójával. Nem más, mint állandó veszélyforrás volt az európai béke szempontjából).

Hogyan történhetett meg egyáltalán, hogy ezeknek a csaknem egy évszázadig tartó és uralkodó szerb külpolitikai törekvéseknek a nyugat-európai nagyhatalmak helyet és teret adtak, létjogosultságukat nem kérdőjelezték meg? Bár a nyugat-európai birodalmak pillanatnyi érdekeiket állandóan ütköztetik egymás között és az orosz birodalom érdekeivel, de általában tudnak hosszú távra is tervezni. Képesek 100 évre előrelátóak lenni. Szerb esetben ez nem így történt. A kisebb tévedésektől a nagyobbak felé sodródtak, és erre csak 1990 után döbbsentek rá.

Mi is ennek a tévedésnek a tartalmi lényege?

A XIX. század elején úgy tűnt, hogy a 600-700 évvel ezelőtt elsüllyesztett középkori népek és államok ébrednek nemzeti öntudatra, és ezeket helyre kell állítani, ismét létre kell hozni az akkori (voltaképpen dinasztikus) határaik között.

Ez a posztulátum önmagában véve logikai abszurdum volt. A társadalom fejlődésében, amely természeténél fogva irreverzibilis, nem remotív, retroaktív, renovatív – ilyen posztulátum kivitelezése a politikában sem lehet aktív cél, hanem csak tévedés. Az ilyen mélyre merülő tévedésnek még a gondolatával sem lett volna szabad foglalkozni, még kevésbé játszodozni.

Nos, a nyugati nagyhatalmak ennek a logikai abszurdumnak adtak létjogosultságot, sorsdöntő politikai akaratukkal. A nemzetállam spiritus agense a nemzeti öntudat, a nemzetállam ápolója a nemzeti öntudatnak. Mind a kettő, vagyis mind a nemzetállam, mind a nemzeti öntudat tisztán a kapitalista gazdasági fejlődés és individualista polgári gondolkodás, viselkedés, magatartás és életmód szülötte.

A szerbeknél (románoknál és szlovákoknál) ennek a kapitalista gazdasági fejlődésnek és individualista polgári világnézetnek, gondolkodásnak, érzelemlátnak – hihetetlen, de így van – egészen a mai napig csupán a visszfénye volt és van meg. Még most sem működik mind a kettő együttvéve, egyszerre. Az igazi, egyszerre nemzettudat és individualista polgári tudat helyett a mai napig valamilyen zagyvalék: össznépi, etnikai törzsi köztudat az uralkodó, a létező és megújuló. Ez a köztudat az elmúlt 150 év alatt sohasem emelkedett egyszerre nemzeti és individualista polgári szintre; egyik sem volt működő egészen a mai napig, mert egymással szemben „kiszorítósdit” játszott. A nemzettudat értelmiségi ébresztgetői összelopkodtak és „kimazsoláztak” a nyugati kultúrából néhány, a törzsi szokásoknak, életmódnak viselkedésnek és gondolkodásmódnak tetsző és beleilleszthető ötletet, s ezeket állították a politika szolgálatába. Ilyen értelmiségi gondolatok és a belőlük kreált politikai programok 150 éve mérgezik a szerb közvéleményt, és tényleg vezetnek a szerb társadalom fejlődését. A Nyugat rálátása a szerb (román és szlovák) eszmei folyamatokra felületes volt; nem illett be az érdeklődési képbe és érdekviszonyokba. Ezért hagytak rá mindent a szerbre. Évtizedeken keresztül bedőltek a szerb hazudozásnak, ígéreteknek. A látszólagost elfogadták valódi (saját maguk alkotta) polgári értéknek és politikai érdekek képviselőjének.

A hazudozás túlon túl sokáig tartott. Még 1990-2005 között is képes volt zavart okozni. Diplomatai tucatja csapódott be és mondott csődöt a szerbekkel történő tárgyalásokon, amíg rá nem jött: az ígéretes nem más, mint folyékony hazudozók vég nélküli ármánykodása.

Voltaképpen nemcsak arról van szó, hogy itt Szerbiában jól tudnak hazudni és ígéretet még soha nem tartottak be. Hanem arról is szó van, hogy Szerbiában továbbra is más törzsi értékrendszerben gondolkodnak. A polgári nyugati demokráciában nem hamarkodják el a dolgokat. Ennek azonban megvan az ára (amit nem a Nyugat fizet meg, hanem megfizettet – más szóval: a háború túlon túl hosszú ideig elhúzódott, s a termelőjavak iszonyatos pusztulásával végződött).

A nyugati demokrácia ennek a kivárásos módszernek az előnyeit még a középkorban oly gyakori várostromoknál fedezte fel és módszeresen alkalmazta. Később a kapitalista kereskedelemben begyakorolta, s végül a kapitalista termelési módban egyetemessé tette. Kivárni, és újból kivárni, egészen addig, amíg a másik fél érdekei tisztán lemeztelenítve hamisítatlanul és megmásítatlanul láthatóvá nem válnak. A polgári demokráciának ez a rendkívüli adottsága kezdetben kevés eredményt ad, a végén azonban annál jobban kamatozik. A politikai akarat ehhez már ugyanis maga mögött tudja az értelmiségi elitet, a kormánypártok és ellenzéki pártok elitejének kimondott vagy hallgatóságos beleegyezését, gazdasági érdekképviselőket, a köztudatot, a civil közvéleményt! Csak ilyenkor érett meg a helyzet a cselekvésre, s a Nyugat győzelme ekkor sohasem maradt el.

Ezek szerint most már végleg megoldottnak látszik „a szerb rejtély”. Ismertté vált a szerb politikai gondolkodás minden rejtelve. Bűnös következményeinek leküzdéséhez azonban még évtizedekre lesz szükség. A Nyugatot többé nem lehet becsapni. A szerbek többé nem játszhatják a legkedvesebb, a világ- és európai politikát formáló szerepüket. De nem lehet többé behízelegniük sem magukat. Még úgy sem, hogy kérik az európai uniós tagságot, miközben azon belül is a régi gyakorlatot folytatnák. A szerb politika legrejtettebb szándékai is ismertekké, átvilágítottakká, átláthatókká válnak. Nincs szerb rejtély. Nincs tere az ármánykodó titkos politizálásnak. Ismét kis és jelentéktelen ország lesz Szerbia a politikában. A szerbek a jövőben már „önálló” politikai kezdeményezésre képtelenek lesznek!

Ennek ellenére a jövőt illetően vannak ismeretlen tényezők. Ha a szerbek nem lesznek képesek önállóan a kezdeményezésre, lesz-e anynyi politikai erejük, hogy továbbra is támogassák például a szlovákok vagy a románok magyarellenségét (annál is inkább, mert a szlovákok, legyenek bár európai uniós tagország, hallgatóságosan mindig számítanak az orosz támogatásra is, a románok pedig a latin eredetű világ közvéleményére a romanizált világ előretolt helyőrségeként keleten)?

A világbirodalmak (ezek továbbra is léteznek!) egymás közötti viszonyaiból mire lehet következtetni a XXI. században Szerbiára vonatkozóan?

1. Kína igazi gazdasági világhatalommá vált azzal, hogy egyesítette a kapitalista termelési módot a faji alapon működő kommunista-kollektivistákkal. Ennek ellenére a kínaiak mint tömeg sohasem fogják átlépni az „északi kínai nagy falat”, az Amir határfolyót, a mongol pusztaságot. Ez nem fog megtörténni még abban az esetben sem, ha Szibériában és az orosz Távol-Keleten még tovább csökkenne és ritkulna a népesség. A kínaiak gazdaságilag ma már „a kezükben tartják a fél világot”. Ennek ellenére képtelenek lesznek területileg terjeszkedni más világbirodalom kárára, igaz így is van hol terjeszkedniük Ázsiában. A kínaiak képesek újabb 2-3 ezer éves államiságban gondolkodni. Ehhez pedig elsősorban az kell, hogy Kína soha semmilyen katonai erőt ne alkalmazzon más világbirodalommal szemben. Kína geostratégiai helyzete nagyon rossz, s ezért meggondolatlan lépésre sohasem fogja rászánni magát. Egy szóval, Kínát igazából egyáltalán nem érdekli Szerbia ilyen vagy olyan jajongása.

2. Az orosz birodalom (az orosz jelenléttel belső Ázsiában és Kelet-Európában), okulva a két világháború tapasztalataiból, tartósan megmarad a NATO-val szemben a világ legerősebb katonai nagyhatalma. Katonai erejéből 2100-ig semennyit sem fog veszíteni. Ellenkezőleg, a maga birodalmi területén még erősebb lesz és még nagyobb biztonságban fogja érezni magát. Oroszországnak a világ gazdaságában (főképpen a világkereskedelemben) betöltött szerepe biztosan nőni fog, de közel sem annyira, mint Kínáé, Indiáé, Dél-Amerikáé és számos más országé. Akkor hogy lehet, hogy mégis megmarad a világ legerősebb katonai nagyhatalmának? Úgy, hogy a német (!) és más nemzetiségű tudósok minden anyagi szolgáltatás nélkül, az emberiség fennmaradása iránti elkötelezettségéből és aggodásukból kifolyólag, humanitárius okokból, s mindenekelőtt a kölcsönösen elrettentő és katonai kezdeményezést lebéntető erőegyensúly érdekében, minden új tudományos eredményt azonnal továbbítanak az oroszoknak, akik ezeket az eredményeket azonnal és mindenekelőtt katonai és fegyverzetkorszerűsítési téren alkalmazzák.

Oroszország a világ nyersanyag- és energiaforrás-készleteinek a legnagyobb részét magának tudja. Ebből fejleszti Kína gazdasági erejét, hogy gyengítse más birodalmak ránehezedő katonai erejét. Az Oroszországra gyakorolt katonai és gazdasági nyomás lényege továbbra is abban van, hogy az említett nyersanyag- és energia-készleteit felezzé meg, ossza meg a végtelenül agresszív, szintén államhatalommal rendelkező nyugati multinacionális cégekkel. Ezt ellensúlyozandó fejleszti Kína (és részben Japán) gazdasági erejét. Oroszország azonban sohasem fog megengedni semmilyen kínai beözönlést a területére; még akkor sem, ha netalán még nagyobb népesedési problémával találná magát szemben. Kínai orosz földön állampolgárságot nem fog kapni. A kínaiak ellenállnak mindenféle asszimilációnak. Nem tudni, hogyan fogja Oroszország megoldani a népesedési problémáit. Az oroszok még nem döntöttek, hogy kinek fogják megengedni alanyi alapon, de a nagyobb számú bevándorlást „a szent orosz földre”. A keresztényeknek? A muzulmánoknak? A hinduknak? A közép-ázsiai török népeknek? Másoknak?

Ma még hihetetlenül hangzik, de szerintem a németekkel fognak összefogni e kérdés megoldásában (csak e két népnek van igazi tapasztalata a török és más muszlim népek európai kultúrához való közelítéséről); természetesen a franciáknak is van, de ők Oroszország vonatkozásában nem érdekeltek. A német és orosz megmaradás legvalószínűbb záloga az összefogásukban van, legyenek bár a németek az Európai Unió fő mozgatói.

Az oroszoknak nem lesz egy percnyi idejük sem szerb állami kérdésekkel foglalkozni, nyavalyogni, érdekeltek az Elektrosrbija megvásárlásában.

3. Az USA (a NATO-val együtt) megmarad igazi katonai és gazdasági nagyhatalomnak a XXI. században is. Bár gazdasági jelenlétéből veszíteni fog, kárpótolni fogja azt a katonáival. Az USA nagyon el lesz foglalva az egyre nagyobb spanyol beözönlés és jelenlét problémájával a területén. Ez a folyamat leállíthatatlannak tűnik. Ettől még azonban az USA megmarad USA-nak. Esetleg a spanyol is hivatalos nyelv lesz a területén? Az is lehet, hogy valamilyen új kiejtésű még

jobban latinizált alapú angol nyelv fog létrejönni 100-150 év alatt.

Az USA közvetlenül nem érdekelt a szerb kérdésben. Annál inkább az Európai Unió és a NATO európai szárnya. A NATO európai részének a politikáját továbbra is a valamikor viszálykodó, most együttműködő nagy karoling országok határozzák meg. E tekintetben minden látszat ellenére naivitás feltételezni, hogy ebbe beleszólhatnak majd a közép-európai kis országok.

A nagy karoling országok már most, a következő évtizedekben pedig még jobban érdekeltek lesznek abban, hogy rendet csináljanak az Európai Uniónak a keleti részén mindazokban a kérdésekben, amelyek titkos paktumok következményeiként állandóan nyugtalanítják az európai békét és akadályt képeznek a gyorsabb gazdasági fejlődésben. Annak idején ellenséggként éppen ők kezdeményezték e paktumokat, amelyek most értelmüket veszítették minden tekintetben.

E paktumok következményeinek a helyrehozása nem fog újabb egyezkedések és alkudozások útján történni, hanem gazdasági jellegű utasítások, ajánlások által. Nem lesz páncélszekrényekben őrzött titkosított okmány, amit ma is olyan előszeretettel lobogtatnak a magyarok előtt a románok, szlovákok és szerbek.

A nyugati országok továbbra is agyon fogják hallgatni a múltban elkövetett tévedéseiket. Annál inkább cselekedni fognak gazdasági téren úgy, hogy a múlt melléfogásainak a mai haszonélvezői meg fognak lepődni azon, hogy az eddig bejáródott állami előjogaik egyre kevesebbet fognak élni.

Bár nagyon megkésve, de a múltban elkövetett melléfogásaikat ki fogják javítani a több száz év által behatárolt történelmi örökség, hagyományok és tapasztalatok alapján.

A tévedések haszonélvezői ma gazdasági visszahúzó erőt jelentenek az Európai Unióban. Köztudatuk megmaradt a kereskedelmi haszonlesés és becsapás szintjén. Ilyen tudattal az Európai Unió nem lehet gazdasági versenyben a világ többi feltörekvő részével. Egy elszegényülő, a gazdasági versenyből kieső és fokozatosan lemaradó Európai Uniónak nem lenne távlata. Bármelyik tagország lemaradása veszélyezteti Európa jövőjét.

Szerbiát nemcsak a trianoni melléfogások fogják büntetni, hanem az általa kezdeményezett, a balkáni viszonyokat átrendező, átszabó külpolitikája és katonai doktrínája (a nemzeti program gerince).

1. Ennek következtében a Drinán túl „csupán maroknyi” szerb fog élni. A NATO által pacifikált Bosznia-Hercegovinában továbbra is kegyetlen állapotok uralkodnak. Amióta befejeződtek a NATO-bombázások és szárazföldi hadműveletek, továbbra is folyik az öldöklés (és nemcsak a bosszúállás) szerbek és muszlim vallású bosnyákok között. A szerbek óriási méretű egymás közötti leszámolása és kölcsönös vádaskodása áldozatainak a száma meghaladja a több tízezeret, igazi polgárháború pusztítja őket. Sok ezer szerb hal meg évente, kéz és fegyver által. A kölcsönös etnikai gyűlölködés és bosszúállás a polgárháborús leszámolás vonatkozásában is kiteljesedett. A szerbek most már nemcsak a másik felet – az ellenséget okolják és vádolják az „előző” háborúban elkövetett bűnökért és gaztettekért, hanem egyik szerb a másikat hazáárulásért. (Ne adja Isten, hogy valakit a véletlen sors Bosznia-Hercegovinában felejtessen akár egy napra is, amikor háború van).

2. A „legdrágább” szerb szónak – Koszovónak – a földjén tarthatatlan a szerbek helyzete, saját maguk teszik azzá régi „beidegződések alapján” (nem lehet többé az „albánok” fölött kevélyen uralkodni, velük élni meg nem akarnak).

3. Horvátországban a „városi” szerbek tüntetően asszimilálódnak, a „falusiak” elmentek, kihalnak.

4. Montenegróban a szerbek jelen vannak, de nem sokáig. Ha kitart államisága, most megfordított dolog fog történni: a montenegróiak fogják vezetői pozícióba helyezni a hangoskodó szerbeket, s korrumpálni fogják őket (éppen úgy, mint ahogyan a szerbek tették velük szerb földön, a múltban).

5. A szerbek tehát maradnak az elnépteledő és nagy cigány/roma szaporulatú Közép-Szerbiában. És a Vajdaságban, amely 900 éven keresztül (1000-tól 1920-ig) nem tartozott Szerbiához. A menekülő szerbeket előbb a magyar királyok fogadták be (1526-ig), de utána is (a Habsburgok is megkoronáztatták magukat mint magyar királyok). Mivel állandóan nőnek az or-

szágon belüli regionális különbségek, minden tekintetben.

Szerintem Szerbia, Románia és Szlovákia egyik része a Kárpát-medencei EU-régióhoz, a másik része pedig egy görög-bolgár-macedón-román EU-régióhoz fog tartozni, de lesznek még régiók a közép-európai térségben, amelyek most körvonalazódnak. Mindenesetre a történelmileg kialakult és ismét egységében helyreállított infrastruktúrában a térség gazdasági versenyképessége lesz a mérce, s nem nacionalista vágyalmok és elpazarolt idő. Nem világos Horvátország helyzete a XXI. században. A horvátoknak legjobb volt a magyarokkal 1102-től 1918-ig. Lehetséges-e, hogy ismét egy régióba kerüljenek a magyarokkal? Nem valószínű. Megtörténhet, hogy Horvátország két EU-régióhoz fog tartozni (mondani sem kell, hogy ezek kialakulása több évtizedig is eltart).

Bosznia-Hercegovina például az Európai Unió számára különösen fontos, mert vezető példája és kísérleti tere lehet az Európában élő muszlimoknak abban, hogyan lehet az európai kulturális értékeket, politikai demokráciát és emberi jogokat magukévá tenni és bizonyos hagyományokat, szokásokat az előzőekbe beépítve gazdagítani őket. A közvetlen európai uniós jelenlét ebből kifolyólag Bosznia-Hercegovinában több évtizedig is eltarthat. Szakítópróbája ez esetleg Törökország bevételének is az Európai Unióba, teljesen különálló régióként. (E tekintetben nem elég még évtizedekre sem előrelátni, egy-két évszázadra kell előre tervezni és megsejteni a jövőt).

Elmúlt 1920 óta 90 év, s a szerbek, románok teljesen képteleneknek bizonyultak a gazdasági fejlődés motorjává tenni azokat a nyugati gazdasági előnyöket, amelyeket ez alatt az idő alatt élveztek, s hagyták tönkremenni azt az infrastruktúrális vagyont, amit elraboltak az Osztrák-Magyar Monarchiától. Ennek az árát utólag kell megfizetni. A gazdaságszervezési infrastruktúra, logisztika és tudományos, mezőgazdasági és iparfejlesztési intézményrendszer minden bizonnyal visszakerül Budapestre, amely a Kárpát-medencei EU-régió természetes központjává válik majd. Nem azért, mert a magyarok nacionalisták, hanem olyan helyen van, ahol lehetséges

a kor követelményének megfelelően integrálni és koordinálni egy gazdasági egységet.

Mindent a gazdasági növekedés önsúlyához kell igazítani s nem egy nacionalista adok-kapok alkudozás tárgyává. Le kell zárni és le is fog zárulni a szerb-román-szlovák magyarelles egyezkedésnek az egy évszázados korszaka. Véget fognak vetni a magyarelles titkos egyezkedéseknek és egyeztetéseknek. Ezeknek az országoknak a politikáját ki fogják fehériteni és átláthatóvá tenni; a titkos paktumozást a lételemétől fogják megfosztani.

1. A szerbek számára, mint az látható, súlyos következményekkel jár a XXI. század. Katasztrofálisan rosszak a népességi kilátásaik, első sorban a természetes népmozgalmi folyamataik, de többé asszimilálni sem képesek, mint azelőtt. Ezek most irreverzibilis folyamatok. Nem segít rajtuk semmilyen népességpolitikai intézkedés.

2. A románok most még bizakodók. Minden meg fog változni, amikor majd két európai régióhoz fognak tartozni. Nem lesz rá mód és történelmi ok, hogy e két régióból ismét egybe kerüljenek. Nagy-Románia álma is, mint annyiszor a történelem folyamán, ismét szertefoszlik. Az Európai Unió a legkisebb mértékben sem fogja veszélynek kitenni a külső határait Oroszországgal szemben az önös román érdekekért.

3. A szlovákok most még élvezik a Varsói Szerződés náluk felejtett hadiiparának áldásait. Az előnyük azonban már egy-két évtized múlva (a tudományos és műszaki fejlődés következményeként (szerte fog foszlani). A szlovákok képtelenek ezeket és más iparágakat a kor tudományos és műszaki szintjén tartani, mert úgy szólván nincs semmihez tudományos kutatóbázisuk. Mikor majd nyilvánvalóvá válik a lemaradás következménye, mint a XIX. században, ismét nagy szlovák tömegek fognak megjelenni a Kárpát-medence munkaerőpiacán és Nyugat-Európában, a Kárpát-medencei EU-régió gazdasági korporációi számos szlovák kis- és középvállalatot fognak magukba olvasztani. A „nagy-gazdasági” erő illúziói szerte fognak foszlani; a munkabérek levételének is van alsó határa, amely alatt bekövetkezik az addig teremtett civilizációs javak tömeges pusztulása.

Bármilyen módon is „jól bírják” a szerbek, románok és szlovákok az igénytelenséget („meg

tudunk mi élni, ha kell évtizedekig, puliszkán vagy krumpfin”), mindennek van alsó határa. Az alsó határ pedig ott van a hatalmasra duzzasztott városokban, amelyekben nem lehet megenni a tömbházakban áram, fűtés és vízellátás stb. nélkül. Ahhoz, hogy bennük megmaradjanak az emberek, javaikat karban kell tartani, újra kell teremteni. Ez pedig egyre nehezebb lesz, mert a múltban a fejlesztés ezekben az országokban leggyakrabban nem gazdasági megfontolásból és gazdasági célokhoz igazodva történt, hanem szerb, román, szlovák szűkkeblű nacionalizmus-hoz igazodva; esztelenül.

Ebből kifolyólag a XXI. században ismét átrendeződik a népesség nemzetiségi összetétele Közép-Európában és a Kárpát-medencében is.

Élénk lesz a külső és belső vándormozgalom. Azt, hogy hol, milyen jellegű és erejű lesz, sajnos továbbra is Nyugaton fogják eldönteni, ott, ahol képesek 100 évre előre tervezni a jövőt, ahol a jövőtervezéshez van szabad tőkéjük, és ebből kifolyólag lesz szabad politikai akaratuk is. Úgy tűnik, a magyarokra jobb jövő vár a XXI. században, mint a XX.-ben.

(Nem szabad megfeledkezni arról és nem szabad szem elől téveszteni azt, hogy ott, ahol a legnagyobb lesz a vándormozgalom pozitív mérlege – ott fog történni, ott fog végbe menni a legnagyobb méretű természetes asszimilációs folyamat. Reméljük, a magyarok javára, mely nép mindig befogadó volt a történelem folyamán).

